

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 81 □ 01-03/2014 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

En vooraf dit...

Het eeuwenoude wapenschild dat krachtens een besluit van de Vlaamse Gemeenschap in 1985 aan de fusiegemeente Bevel, Kessel en Nijlen toegewezen werd.

De nieuwe gemeentelijke huisstijl: miskennis en teloorgang van zevenhonderd jaar erfgoed?

De lezer zal allicht het nieuwe logo van Nijlen in het straatbeeld of op een gemeentedocument ontdekt hebben. Daarmee sluit Nijlen zich aan bij een voortschrijdende logo-isering. In een opiniestuk in het tijdschrift van "Heemkunde Gouw Antwerpen", nr. 3 – 2013, zegt Marc Van de Cruys hierover: "Met een aan arrogantie grenzende minachting wordt daarbij het heraldisch en banistiek erfgoed, dat voor veel gemeenten in de middeleeuwen wortelt, genegeerd en als vuilnis uit de gemeentehuizen buitengezet." Geprikkeld door dit ongewoon strenge oordeel wil ik in deze bijdrage even nagaan hoe in Nijlen het gebruik van het nieuwe logo versus het (eeuwen)oude wapen en vlag aangekondigd wordt.

Het logo van de gemeente Nijlen, anno 2013.

Wapen en vlag, een historisch overzicht

De oudere Poempreader zal zich herinneren dat ons historisch gemeentewapen meermaals besproken werd in ons tijdschrift (zie Walter Caethoven in Poemp nrs. 10, 14 en 21; meester Nelis (+) in Poemp nr. 26). Een kleine samenvatting:

- Op het einde van de 13de eeuw kreeg de Bijvang van Lier (waarvan Nijlen het oudste en belangrijkste lid was) van Jan I, hertog van Brabant, het voorrecht om een eigen wapen of zegel te gebruiken.

"Sigillum pagi de Nylen", zegel van het dorp Nijlen in 1656.

- Vergeet de Bijvang door de eeuwen heen blijkbaar het vierleeuwenwapen, dan bewaart Nijlen het trouw. In 1656 vinden wij op een "Leste ende notitie van... de ingesetenen van Nyle" een afdruk terug van het schild op papier, waaronder was. Hierop lezen we "Sigillum pagi de Nylen", zegel van het dorp Nijlen.

- In de 19de eeuw wordt zowel in de Hollandse als in de Belgische periode het vierleeuwenwapen aan Nijlen toegewezen, waarbij de Raad van Adel zich echter in de kleuren vergist.

- Het zal meer dan een eeuw duren eer Nijlen in 1952 deze vergissing laat rechtzetten.

- Komt dan de fusie van Bevel, Kessel en Nijlen. Om elke deelgemeente aan bod te laten komen in een nieuw gemeentewapen ontwerpt graficus Piet Janssens een bont wapenschild met twee leeuwen, een Salvator Mundi en een gestileerde Kruiskensberg. De Heraldische Commissie noemt dit ontwerp in 1981 een niet verantwoorde verminking van het oorspronkelijke vierleeuwenwapen van de Bijvang van Lier, Bijvang waartoe immers ook Bevel

en Kessel behoorden. Uiteindelijk wordt het mooie vierleeuwenblazoen door de Vlaamse Gemeenschap in 1985 definitief toegewezen aan de fusiegemeente Nijlen.

Nieuw logo.

Bijna dertig jaar later komt nu een (nieuw) logo voor Nijlen. Merkwaardig is dat dit initiatief niet besproken werd in de Cultuurraad, terwijl het toch een belangrijke culturele aangelegenheid is.

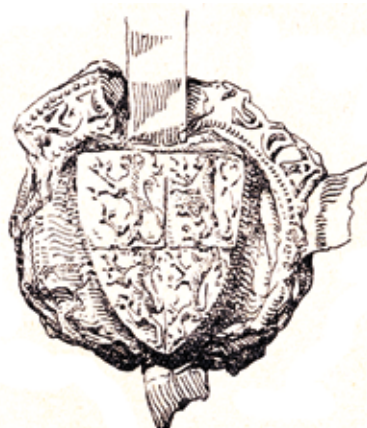
De Poemp begrijpt dat in 2014 een eigentijds, herkenbaar gemeentelogo gekozen wordt. Onze heemkring wil er echter voor pleiten ons historisch wapenschild hierbij niet “als vuilnis uit het gemeentehuis te zetten”, maar het integendeel actief te bewaren in een aantal concrete toepassingen. Bijvoorbeeld in het gemeentezegel en de gemeentevlag. Een en ander wordt trouwens aangereikt in de huisstijlgids(*) bij het nieuwe logo die onder meer zegt:

“Het wapenschild is en blijft een heel belangrijk symbool voor de gemeente in zijn geheel, voor de geschiedenis van de gemeente en voor de uitstra-

ling van de gemeente”. Hopelijk zal het bestuur deze overwegingen ter harte nemen bij de toepassing van het nieuwe logo... en het aloude, mooie gemeentewapen op tal van officiële documenten blijven gebruiken!

Walter Caethoven.

(*) De nieuwe huisstijl van Nijlen past het logo toe in de papieren en digitale publicaties, op voertuigen en bewegwijzering van de gemeente. Het regelt verder onder meer het gebruik van lettertypes en kleuren.

Zegel van de Bijvang van Lier in 1296.

Abonnement De Poemp 2014

Het overgrote deel van de Poempisten betaalden reeds hun bijdrage. Hebt u echter, lieve lezeres en beste lezer, uw abonnement op ons lijfblad voor het nieuwe jaar nog niet betaald, dan ontvangen wij nog graag 7 Euro op rekening nummer BE51 8538 1261 0862, BIC SPAABE22 van Davidsfonds afd. Nijlen, Kapellebaan 32, 2560 Nijlen. Geef als mededeling: Abo 2014 en uw lidnummer (zie het nummer boven uw adres op de plastic omslag). Bij voorbaat dank voor uw lezerstrouw!

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
erebestuurslid
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Beschikt u over foto's of illustraties die mogelijk in ons tijdschrift kunnen gebruikt worden, dan maken wij daarvan graag een digitale kopie. Neem daartoe contact op met één van onze bestuursleden (zie telefoonlijst in bovenstaand kadertje). Binnen de kortste tijd bezorgen wij u het origineel terug. Tenzij u het aan De Poemp wil schenken. In elk geval bedankt voor de medewerking!

Over dwaallichtjes, zwarte kraaien, de zwarte hand, toverzalven en... de Paters van de Heilige Geest

Hetgeen ik nu ga schrijven is zeker honderd jaar geleden gebeurd. In de tijd dat dwaallichtjes de mensen 's avonds naar het moeras lokten, waarin ze verdronken. Wanneer de boer 's morgens in de stal kwam en er lag een koe dood, dan was de zwarte hand in het spel. Want daar was den vorigen avond toch een vrouw helemaal in het zwart langsgelopen en die had lang in de stal staan binnengluren.

Zwarte kraaien

Zwarte kraaien waren ook een verdoemenis. Als die op je dak kwamen zitten, dan mocht je alle onheil verwachten. Zo heb ik iemand gekend die veel boeken las, en daar zullen wel rare boeken bij geweest zijn, want op een gegeven moment zei hij tegen zijn vrouw: "Stans, ik heb te ver gelezen in mijn boek, ik moet teruglezen, want de kraaien zitten al op ons dak".

De belezers

Vroeger waren er mensen die handen oplegden. Men noemde die belezer. Als men zijn voet omsloeg (verstuikte), zijn hand of elleboog ontwrichtte dan werd er gezegd "Ge moet dat eens laten belezen en dan is de pijn gedaan". Ik heb dat zelf meegemaakt op een donderdagnamiddag. Ik was mijn huiswerk aan 't maken, want het was toen geen school en moeder was op de kellekamer bezig. (kellekamer is de kelderkamer, opkamer, voutekamer) Deze kamer werd zo genoemd, omdat die boven de kelder was gelegen. Jef De Groof woonde enkele huizen verder in een boerderijke dat nu al lang is afgebroken. Nu staat er een soort

Maria (Mitteke) Houben werd onlangs 96 jaar. Zij schreef deze bijdrage voor De Poemp. Bedankt, Mitteke, en hartelijk gefeliciteerd met uw verjaardag!

kasteeltje en de huidige eigenaar is een zekere Van De Vel. Jef was een oude, gebrekkige man, die op een stok steunde. Het was wel een speciale, want hij noemde alle meisjes "Netteke". In de zomer zat Jef veel buiten tegen onze gevel. Kwam er een meisje met de fiets voorbijgereden dan riep Jef altijd: "Dat Netteke heeft schoon benekes." Die namiddag kwam Jef bij ons om met ons moeder een praatje te maken. Moeder hoorde Jef en wou in huis komen. Ik hoorde opeens een kreet en zag moeder met een van pijn verwrongen gelaat op de onderste trede van den trap zitten. Ze had haar voet omgeslagen en kon er niet op staan. Ik wilde moeder helpen, maar ze weerde mij af, zeggende: "Nee,

Marie, laat maar, het gaat niet". Jef was ook geschrokken. "Is het echt zo erg?" vroeg hij aan moeder. "Dat ziet ge toch zelf", repliceerde ze, "mijne voet is aan 't opzwellen". "Wel dan moeten we daar iets aan doen," antwoordde Jef. "Nu wordt het serieus, Lida (moeders naam was Alyda). Als ge wilt, zal ik uwe voet eens belezen. De pijn zal rap gedaan zijn, maar ge moet erin geloven". "Zeg Jef, kom nu niet met uw grappen af, dat is niet om te lachen". Jef reageerde: "Ik lach daar niet mee, ik kan dat. Laat mij het eens proberen, het kan geen kwaad. Vooruit, kleine, trek moeder hare sloef (pantoffel) voorzichtig uit en niet bang zijn." En Jef begon de voet van moeder zachtjes te masseren, wyl hij met zijn ogen toe aan 't bidden was. Dat meende ik toch. Enkele minuten later opende hij zijn ogen en zei: "Lida, blijf zo nog wat zitten en probeer dan voorzichtig op uwe voet te staan". Moeder deed wat Jef gevraagd had. En waarlijk, zij kon zonder pijn te voelen op haar voet staan. Wat later verdween de zwellen en de voet was genezen. Ik ben toen van Jef bang geworden, want dat was een tovenaer. De zelfde avond nog vertelde moeder aan vader wat er gebeurd was.

“Spijtig dat uw moeder niet meer leeft, dan hadt ge Jef niet nodig gehad,” zei vader lachend. Vol verbazing keek ik naar moeder. Kon mijn grootmoeder ook toveren? En toen vertelde ons moeder : “Heel lang geleden woonde moeder in Itegem met haar ouders en haar vijf broers en een zuster in het boswachtershuizeke van “den Hans”. Den Hans was eigenaar en kasteelheer en dat huizeke stond in zijn bos. Mijn grootmoeder hare naam was Emerantia Borremans, maar men noemde haar heel gewoon Ranske . Bij hen thuis kwamen veel boeren over de vloer. Grootmoeder werd dikwijls naar een boerderij geroepen; zij kon het koliek bij de paarden genezen en ook verzwikte poten en wonden bij andere dieren. Bij kinderen kon zij koorts en stuipen wegnemen. Daarbij speelde “het gebed van Keizer Karel“ een grote rol, maar later daarover meer. Moeder vertelde ook dat haar moeder hevige aanvallen van hoofdpijn had en dan bewusteloos op de grond viel.

Grootmoeder was een diepgelovige vrouw. De pastoor kwam regelmatig bij hen op bezoek. Op zekeren dag hoorde moeder de pastoor zeggen: “Ranske, ge moet daarmee stoppen. Waar denkt ge dat al die koorts en pijn die gij wegneemt naartoe gaan. Die neemt ge allemaal op u. Ge moet daar afstand van nemen.” Maar grootmoeder kon niet weigeren, als de mensen hulp kwamen vragen. De mensen waren zo dankbaar, maar grootmoeder weigerde elke gift, zeggende dat ze daar niets mocht voor aanvaarden. Bij mij won de nieuwsgierigheid het van het onbegrip en ik vroeg of grootmoeder gebeden opzegde. Hierop antwoordde moeder dat zij gezien had dat grootmoeder vóór zonsopgang tegen de staldeur stond met haar gezicht naar het oosten gericht, de armen uitgespreid gelijk Jezus aan het kruis,wijl ze met ingehouden adem Onze Vaders en Weesgegroetjes bad, hoeveel dat weet ik niet. Sprakeloos hebben we geluisterd naar wat moeder vertelde. Ja, grootmoeder was een bijzondere vrouw!

Bereden bij volle maan

Heeft iemand die nu heel oud is horen vertellen over mensen die bij volle maan bereden werden ? Bij ons werd dat op een winteravond door een buurvrouw die dat zelf overkomen was, verteld. In de nacht bij volle maan hoorde die vrouw altijd de trap kraken en dan ging de deur van de slaapkamer open. Een man gekleed in regenjas en met een deukhoed op zijn hoofd stond dan in de deuropening enkele minuten naar haar te kijken en verdween dan. Bij iedere volle maan werd die vrouw bereden, zo werd dat genoemd. Het werd nog erger. Die man kwam altijd maar dichterbij haar toe en op een keer kwam hij op haar bed zitten. Van angst begon ze te gillen. De volgende dag is ze bij iemand raad gaan vragen. Nooit heeft ze gezegd bij wie ze is geweest, maar die persoon gaf haar de raad dat ze haar pantoffels als een kruis vóór de kamerdeur moest leggen. En werkelijk, die vrouw heeft die geest nooit meer gezien.

Wonderzalf en biechten

In mijn kindertijd, dat is heel lang geleden, droegen we tijdens de winter “klounen” (klompen) aan onze voeten. Mijn zus had zich met die klompen lelijk “geknoeseld” (Vroeger noemde men een enkel, een “knoesel”). Die klomp had haar enkel zo hard gekneusd dat haar kous in de wonde plakte. Moeder probeerde van alles, zalf van den dokter, kompressen... Maar niks hielp en de wonde werd maar groter. Ten einde raad is ze met mijn zuster naar een belezter gegaan. Dat was een zekere Jef Verhaegen, die in de Smidstraat

te Berlaar woonde. Hij belas de voet van mijn zus en moeder moest patersbladeren, die langs de weg groeiden, stuk wrijven, zodat het sap vrijkwam. Dat sap moest ze als een kompres op de wonde leggen, welke zij eerst met boerenboter moest inwrijven. Mijn zus moest verder een noveen doen en de negende dag te biechten gaan. Die dag moest zij ook naar de mis en te communie gaan. Tijdens die noveen bad zij trouw de gebeden en echt, men zag de wonde iedere dag kleiner worden. De negende dag was de wonde zo goed als dicht en mijn zus vond het niet nodig om naar de kerk te gaan. Wat ik nu schrijf is echt waar. De volgende dag was de wonde opnieuw open. Ze heeft het opgelegde noveen moeten overdoen. Moeder kon opnieuw patersbladeren gaan plukken, kompressen leggen en met boerenboter de voet insmeren. En mijn zus, die mocht haar gebeden opnieuw lezen en de negende dag is ze dan naar de kerk gegaan. De wonde is volledig genezen. Dat heb ik met mijn eigen ogen gezien.

Den geitendoktor

Het is al zo lang geleden. Op de Kesselhei woonde Cammeke. Zelf heb ik hem niet gekend. Men noemde hem “den geitendoktor.” Als er ergens een geit moest lammeren en men zag dat die bevalling slecht ging aflopen, dan werd Cammeke erbij geroepen en alles verliep normaal.

Het Gebed van Keizer Karel

Aan dit gebed werden vroeger veel krachten toegeschreven. Als men dit gebed op zich droeg, werd men beschermd tegen ziektes, ongelukken en kwade geesten. Ik woonde tot mijn elf jaar in Berlaar. Naast ons woonde Marie Broeck. Zij had twee kinderen, Jozef en Anna. Op een voormiddag kwam tante Mieke, een zus van mijn vader, al roepend binnengelopen: “Lida, mogen we het gebed van Keizer Karel van u gebruiken! Klein Anneke heeft de stuipen.” Moeder heeft het gebed gegeven en men heeft het op het kleintje gelegd. Tegen dat

Heksen

de dokter er was, waren de stuipen verdwenen.

Toen ik nog heel klein was en amper kon lopen, kwam ik soms huilend en wit van schrik naar moeder gelopen. Het was of ik iets heel lelijks had gezien. Dan nam moeder mij op haar arm en verborg ik mijn hoofd tegen haar schouder. Daar dat nogal dikwijls gebeurde, vond moeder dat eigenaardig en besloot het Gebed van Keizer Karel te gebruiken. Zij naaide een linnen zakje, stak het gebed daarin en hing het om mijn hals. Enkel op zaterdag wanneer de grote wasbeurt plaats had, werd dit zakje verwijderd. Of het geholpen heeft? Ik weet het niet. Maar als de zuster in de klas vroeg: "Wie draagt er een schapulier?", dan stak ik altijd mijn vinger op en moest het laten zien. Andere kinderen hadden een schapulierke van bruine stukjes stof, afkomstig van een heilige. Aan mij vroeg de zuster wat voor schapulier ik droeg, zo iets groots had ze nog niet gezien." Dat heeft moeder mij al jaren als schapulier gegeven," antwoordde ik dan. Toen ik het later betastte, zat daar precies geen gebed in, maar voelde dat aan alsof er zand instak. Moeder heeft het openge maakt en inderdaad, het Gebed van Keizer Karel was verpulverd en tot zand vergaan.

Wat ik nu neerschrijf, is wel honderd jaar geleden gebeurd. Dat het echt is, daar twijfel ik niet aan. Op een winteravond toen we gezellig rond de stoof zaten, nam moeder plotseling het woord: "Ge zit altijd over spoken en geesten te vertellen, de schrik en het bijgeloof van toen. Maar nu zal ik u eens uitleggen wat mij overkomen is. En het is de zuivere waarheid."

In 1911 was moeder in verwachting van haar eerste kindje en zij woonde met vader in Berlaar op de Itegebbaan nabij de dorpskom. Meermaals in de week ging zij naar de kruidenierswinkel en elke keer kwam daar een vrouw binnen die dicht bij moeder kwam staan. De vrouw vertelde dat er toch zoveel zieke mensen waren en terwijl wreef ze over moeders rug of raakte haar schouders aan. Moeder vond het eigenaardig dat die vrouw altijd in de winkel kwam, wanneer zij daar was. En dan maar over ziektes praten. Op een zondagvoormiddag stond moeder in de winkel en die vrouw was daar weer: "Maar, meisje toch, er is zoveel keelontsteking, ja zelfs kroep. Sla uwe sjaal maar goed om uwen hals". De vrouw hielp eigenhandig de sjaal rond moeders hals leggen. Buiten gekomen voelde moeder dat haar sjaal als een koord haar keel trachtte dicht te snoeren. Ze had het gevoel dat ze zou stikken en is in uiterste nood naar de pastorie gelopen. De pastoor, die zich aan het voorbereiden was voor de hoogmis opende de deur en zag moeder naar adem snakken en maar aan die sjaal trekken om los te geraken. Mijnheer

pastoor hielp moeder naar binnen zeggende: "Is het weer van dat. Kom zet u hier in de zetel. Ge moet niet bang zijn, het komt in orde." De pastoor ging naar een aanpalende kamer en moeder hoorde hem opspelen. "Dat is nu de laatste maal dat ge uw duivelse kunst gebruikt hebt, riskeer het niet van nog in de nabijheid van die vrouw te komen. Ik ontnem u uw duivelse macht." Moeder hoorde nog een gehuil, maar toen werd het stil. De pastoor zegende moeder en sprak: "Vrouw, ga naar huis. Er zal u niets meer overkomen".

Van diezelfde pastoor heb ik in de school nog godsdienstles gekregen. Hij werd "den dikken pastoor" genoemd vanwege zijn dikke buik.

De Paters van de Heilige Geest

Moeder vertelde verder dat het bijlange nog niet gedaan was. Het eerstgeboren kindje, ons Clara, kon zeventien maanden na de geboorte nog niet lopen. Na de geboorte niets dan miserie. Het werd zo erg dat moeder dacht dat haar dochtertje niet in leven zou blijven. Op aanraden van vrienden en geburen besloot moeder ten einde raad de hulp van de Paters van de H. Geest van Lier in te roepen. Recht tegenover de Sint-Gummaruskerk staat de H.-Geestkapel. Ze is nog steeds in gebruik. Daar begint de H.-Geeststraat, een korte zijstraat en daar bevond zich het klooster van de paters. Moeder begaf zich op een zaterdagvoormiddag naar de paters. Die straat kende zij heel goed. Maar toen moeder zich in die straat begaf, werd opeens alles vreemd voor haar en herkende ze de huizen niet meer. Alle huizen hadden trapgevels gekregen en moeder wist niet meer waar ze zich bevond. Aan een vrouw die daar langskwam, vroeg ze waar het klooster van de Paters van de H. Geest te vinden was. Die vrouw keek heel verbaasd naar moeder en zei: "Maar, madam, ge staat er recht voor". Op datzelfde ogenblik herkende moeder de straat weer. Ze belde aan en de pater die de deur opende, zegde: "Zijt gij de vrouw die vandaag moet

komen? Kom binnen.” Moeder heeft haar verhaal gedaan en moest van de pater een novene bidden. Hij zou haar helpen met bidden en gaf haar een medaille. Die moest ze buiten onder de voetmat leggen. Niemand zou zonder haar toestemming over de drempel komen. De negende dag zou zwaar worden en moeder zou de gelegenheid krijgen de persoon te zien die met zijn duivelse kunsten haar kindje zo ziek had gemaakt.

De negende dag was ons Clara zo ziek dat moeder vreesde dat ze de avond niet zou halen. Het was een miezige, donkere dag. Om vier uur stak moeder de lamp aan en ging naar buiten om de slagvensters (luiken) te sluiten. Even later, moeder was bezig met het avondmaal te bereiden, toen plotseling een hevige rukwind de slagvensters

openrukte. Moeder schrok geweldig en liep naar buiten om de luiken opnieuw te sluiten. Zij zag een vrouw die een kruiwagen voortduwde. Die vrouw had moeder gezien en zette de kruiwagen neer en wou naar moeder komen al zeggende: “Wat heb ik nu gehoord! Uw kindje is erg ziek! Mag ik binnenkomen en eens naar het kindje komen zien?” “Gij,” riep moeder, “gij blijft van mijn hof! Gij zet geen voet over mijn drempel. Ik verbied u nog langs te komen”. Die vrouw liep terug naar haar kruiwagen zeggende: “Wat krijgt die nu. Ik vraag enkel om het kindje eens te mogen zien en zij verjaagt mij van haar hof”. Ons Clara is volledig genezen en is gelijk alle kinderen mooi opgegroeid. Tot daar de waar gebeurde verhalen van honderd jaar geleden.

Maria Houben.

De Poemp gedenkt genegen

Lezer **Mil Guldentops**, echtgenoot van Jeannine Helsen, is op 7 november 2012 plots overleden. Mil werd op 20 december 1940 geboren. Rust zacht, Mil.

Op 24 december 2013 is **Paula Hens**, echtgenote van Staf Celis, thuis zachtjes ingeslapen. Paula werd geboren te Nijlen op 14 oktober 1927. Zij was een trouwe lezeres van De Poemp en leverde o.m. een gesmaakte bijdrage over kinderliedjes uit de tijd van toen...

Te Herentals overleed op 7 januari 2014 lezer **Maurice Bogaerts**, echtgenoot van Mit Van Orshaegen. Maurice werd op 15 juni 1926 te Nijlen geboren. Als gewezen secretaris van het ACV van Nijlen, Bevel en Kessel was hij bekend om zijn dienstvaardigheid.

Clara De Groote, weduwe van ons bestuurslid Louis Lemmens, ging op 11 januari 2014 te Lier van ons heen. Clara werd geboren te Nederename op 27 augustus 1920. Rust zacht, Clara.

Alfons Mariën, weduwnaar van Mathilda Meeus, is zachtjes ingeslapen in het H.-Hartziekenhuis van Lier op 25 januari 2014. Alfons was een trouw lezer van ons blad.

Op 1 februari 2014 is **Imelda Verdonck**, echtgenote van ons bestuurslid Florent Dieltjens, zachtjes van ons heengegaan. Imelda werd te Herenthout geboren op 23 maart 1932. Zij was een trouwe “draagster” van ons tijdschrift, waarvan zij meer dan 100 lezers op haar “ronde” had staan. Bedankt, Imelda. Rust zacht.

Op 15 februari 2014 is lezeres **Lily Laenen**, weduwe van Paul Rombouts, onverwacht overleden in het H.-Hartziekenhuis in Lier. Lily werd op 29 april 1924 te Nijlen geboren.

Onze heemkring gedenkt genegen de trouwe lezers van wie hij afscheid moest nemen. Wij zouden het daarom waarderen, mochten wij van nabestaanden een overlijdensbericht of gedachtenisprentje ontvangen op het adres De Poemp – Zandvekenvelden 12A – 2560 Nijlen.

Nijlens Gemeentestraat voor en na den Grooten Oorlog (deel II)

In vorige Poemp 80 brachten wij de Gemeentestraat, gezien vanuit de Nonnenstraat tot aan de pastorie, uit bovenvermelde periode weer tot leven. Aansluitend hierop vervolledigen we deze straat van Den Doornboom tot aan de Kerkstraat.

DEEL II : TERUG

We steken nu de steenweg over en beginnen op de splitsing van de huidige Gemeente- en Woe- ringenstraat met **pand A196** (nu ING-bank), herberg Den Doornboom. Die werd uitgebaat door Roziers Joannes Baptista, geb.

Itegem 1853. Hij was ook aardappelhandelaar. Hij verbleef daar met zijn vrouw, De Win Virginia, geb. Bevel 1859 en hun 10 kinderen: Joanna Maria, Catharina Constantia, Florentina, Melania, Franciscus Josephus, Elisabeth, Maria Christina, Constantia

Seraphina (Seraffien werd 104 jaar), Augustus en Maria Irma. Op 1 oktober 1908 verhuisden ze naar wijk A6. Steylaerts Carolus Hippolytus, blokmaker-herbergier, geb. Broechem 1875, zijn vrouw, Rombouts Joanna, geb. 1878, en hun kinderen: Joannes Franciscus, Maria Carolina, Alphonsus, Josepha Stephania, Angelina Josepha, Felix, Valentina en Eduard Maria Hippolytus namen toen hun intrek in Den Doornboom. Ook Steylaerts Gommarus Alphonsus,

blokmaker-werkman (broer van vader Carolus) woonde er.

In **pand A 153** (nu huisnr. 25, de pralinenwinkel), bevond zich het eeuwenoude café “De Wildeman”, toen bewoond door Cambré Josephus,

schilder geb. Herenthout 1867. Zijn vrouw, Henderickx Maria Catharine, ook van Herenthout, was er herbergierster. Zij hadden er 3 kinderen: Regina Albertus, Franciscus Aloysius en Ferdinandus. Nadien verbleven daar Vercammen Josephus, spoorwegkassier, geb. Kessel 1871, zijn vrouw, De Groof Melania Maria, schuifwachtster, geb. Herenthout 1877, en hun kinderen Josephina Maria, Amelia Ludovica, Victor Constantinus,

Margaretha Ludovica en Augustinus.

Pand A151 werd bewoond door Broeckhoven Josephus, eigenaar-winkelier, geb. Nijlen 1844, zijn vrouw, Diels Juliana, geb. Nijlen 1844, en hun kinderen: Eulalie, Melania, Franciscus Alphonsus (diamantslijper) en Maria Joanna

FOTO : Aan pand A133 zien we, in het zwart gekleed (rouwkleding?), Urbanie Boiy voor de ingang van haar winkel. Rechts van haar deur bemerken we een gaslantaarn. Zo ook aan de overkant van de straat tegen het oude gemeentehuis. Aan de Poemp zijn enkele kinderen hun dorst aan het lessen. En Pastoorke Van Looy komt aangetreden in het midden van de straat. Zou hij aan het brevieren zijn? Achter hem zien we café Den Doornboom.

(slijpers-gast).

Daarnaast, in **pand A149**, (nr. 23, apotheek Bart Heylen) woonden Van Calster Franciscus, werkman-metser, geb. Nijlen 1874, zijn Waalse vrouw Hallez Augustine, dagloonster, geb. Bergen 1876, en hun kinderen: Adolphe, Eduard en Jeanne Augusta, alle drie geboren in Bergen.

Pand A147, herberg “De Stad Herenthals”, werd betrokken door Nelis Augustinus (de legendarische grote Nelis), metsersbaas, geboren

Nijlen 1867, Franciscus Alphonsus en Joanna Antonia, de kinderen van zijn eerste vrouw, Van Hoof Maria Elisabeth, zijn tweede vrouw, Bellens Rosalia (Roos), herbergierster, geb. Herenthout 1866, met hun kinderen: Maria, Carolina Celestina, Alphonsus Josephus, Joanna Martha, Josephus Remigius, Maria Seraphina en Julia Celestina. Ook zijn schoonvader, Bellens Joannes-Baptista, verbleef er.

In **pand A145** vinden we, in een kleiner huisje, Verbraeken Maria (Mieke) Cornelia, winkelierster-kruidentierster, geb. Herentals 1850. Zij was weduwe van Ceuppens Ivo geb. Antwerpen. Ook haar twee zonen, beiden prov. aardewerkers van beroep, namelijk Carolus Ludovicus, geb. Antwerpen 1878 (vader van Anna Louisa Yvonne) en Eduardus Ivo, geb. Nijlen 1881, diens vrouw Storms Maria Mathildis, geb. Nijlen 1879, en hun zoontje Michael Albert Ivo geb. Nijlen 1909, woonden er. **Pand A143** was een groot herenhuis met een lange centrale gang die toegang gaf tot verschillende kamers. Waaronder een prachtige Vlaamse kamer met leder tegen de muren, waarop spreuken in gotische letters geschilderd waren. Eigenaar was dokter Vaessens, afkomstig uit Westerlo. Een gedeelte van zijn grafzerk bevindt zich nog tegen de muur van onze St.-Willibrorduskerk. Zijn dochters Maria - Melanie, geb. Nijlen 1844, en Henrica Joanna, geb. Nijlen 1854, renteniersters, bewoonden het

huis. **Pand A141** werd bewoond door De Winter Florentinus (Flor), verzekeringsagent, geb. Nijlen 1856. Zijn vrouw De Coster Maria-Catharina (wed. Beeckman), was afkomstig van Lebbeke. Hun dochter, Maria Gerarda Josephina, geb. Nijlen 1900, huwde later met Horemans Karel. In dat huis woonden ook Vertommen Maria-Regina, drankslijtster, geb. Kessel 1835, de stiefmoeder van Flor, en een neef, Van Keer Florentinus, leerling-diamantslijper. Hun burens, **pand A139** (nr. 11), waren Michiels Victor, winkelier, geb. Morkhoven 1857, en zijn vrouw, Boeckx Maria, naaister, geb. Westerlo 1857. Zij hadden daar vier kinderen: Theofillus-Josephus, Adrianus-Josephus, Maria-Nathalia en Joannes-Franciscus. Ook schoonvader Boeckx Josephus woonde er.

In **pand A137** (nr. 9) woonde Van Goubergen Josephus, verzekeringsagent-vleeskeurder- eigenaar en onderwijzer in beschikbaarheid (oef), geb. Herenthout 1860, en zijn vrouw, Maria Clotildis Beirens, geb. Nijlen 1851, dochter van Brouwer Beirens. Hun zoon, Ludovicus, geb. Nijlen 1889, kwam op 28.03.1908 bij een verkeersongeval om het leven. "Noenkel" Oscar, zie **pand A 134** in vorige Poemp, heeft daar ook gewoond. Hij gaf toen als beroep op: drankslijter!

In **pand A135** (nr. 7) woonden Engels Gustaaf Adolf Herman, prov. klerk - tekenaar, geb. Nijlen 1869, en zijn

vrouw, Ceuppens Anna Ludovica, geb. Antwerpen 1874. Er werden 4 kinderen vermeld: René Jozef Herman, Henricus Eduardus Gerardus, Clara Suzanna Carolina en Lucianus Joannes.

Op de hoek van de Gemeentestraat en de Kerkstraat, **Pand A133** (nr.5), was een winkel van pannen, potten en ander keukengerief. Binnen, dicht bij de inkomdeur, stond er ook een grote kerosineton, het petrolvat! Eigenaar en uitbater was Quadens Martinus (Mette), geb. Nijlen 1859, winkelier en diamantslijper. Zijn vrouw, Verreet Elisabeth (Beth de keuster), naaister, geb. Kessel 1861, was de dochter van koster Verreet. Hun zoon Armandus Josephus Gaston, diamantslijper, geb. Nijlen 1898, huwde later met Urbanie Boiy, die vanaf dan de winkel uitbaatte.

Tot zover onze Gemeentestraat van toen. De samenstelling van de vermelde gezinnen komt uit de 10-jaarlijkse volkstellingen, periodes 1901/1910 en 1911/1920. De nrs. tussen haakjes duiden aan waar de vernoemde panden zich situeerden.

Met dankbare herinnering aan wijlen een lieve dame uit de Gemeentestraat die ons uitvoerig de Gemeentestraat uit vermelde periode heeft beschreven. En ook welgemeende dank aan mevr. Karine Lenaerts, diensthoofd bevolking te Nijlen.

Jos Thys.

In het kort

De oude waterput van het **Mussenpad** is gerestaureerd, maar komt voorlopig niet terug naar Nijlen. De plannen om hem tentoon te stellen in het nieuwe ontvangstgebouw van Slijperij Lieckens bleken niet haalbaar. Daarom wordt er uitgekeken naar een plaats in het gemeentehuis. Maar dat wordt uitgebreid, samen met de bibliotheek. Het is dus nog even wikken en wegen. In afwachting blijft de eeuwenoude,

houten waterput bij Restaura in Nederland. Zo luiden toch de recentste berichten.

Slijperij Lieckens wordt nog dit jaar gerestaureerd. De opening van de offertes zal einde april gebeuren. Ondertussen werd de uitrusting van het nieuwe ontvangstgebouw aanbesteed en toegewezen. Blijkbaar zal het schijfje van het Nijlense diamantbelevingscentrum binnen afzienbare tijd kunnen draaien!

Een Speelhuys in Kessel

Jaques de Bacquer, 'heer in Kessel', schonk bij testament van 11 april 1682 voor notaris Vandercruysen aan zijn dochter Maria de Backer, weduwe van Melchior Teniers, de heerlijkheid van ter Laken met huizen, pachthoeven, landerijen, enz. In 1693 ging heel dit bezit over op haar dochter Catharina Teniers. Haar naam vonden we enkele keren vermeld, o.a. op een los blad papier met de titel: 'Pretentie van juffr. Catharina Teniers'.

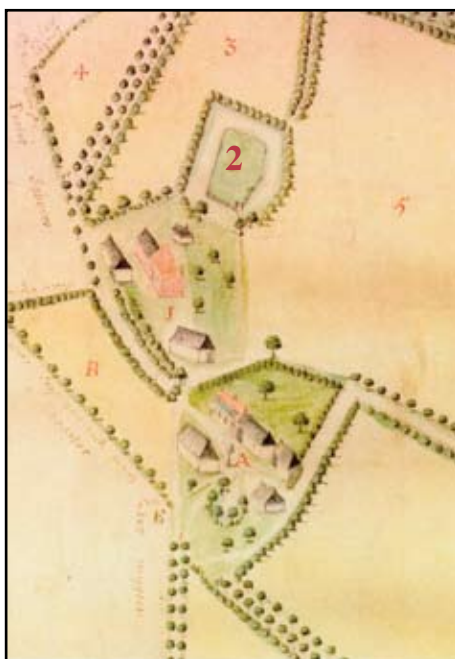
Dit betekent niet wat iedereen de dag van vandaag over haar gedrag zou denken. Het betekende in die tijd een vordering voor een betaling. Nu zouden we dit een factuur noemen. De rekening was gericht aan het Kesselse dorpsbestuur in verband met het verblijf van soldaten in een van haar eigendommen.

Negenjarige Oorlog

In die tijd woedde de Negenjarige Oorlog (1688-1697) uitgelokt door Lodewijk XIV, een machtswellusteling die van Frankrijk een heel groot rijk wilde maken met als natuurlijke grenzen de Alpen, de Pyreneeën en de Rijn. Zo werden onze gewesten weer eens in het oorlogsgewoel betrokken. Vooral in 1692 was het hier een komen en gaan van vreemde soldaten. Soms voor een paar dagen, maar hun verblijf kon ook wel eens maanden duren. Ze leefden op kosten van de gemeenschap én eisten onderdak in hun woningen. Hiervoor werden de inwoners wel vergoed. Of dit voldoende was, is een open vraag. De overlast die daarmee gepaard ging, moest men er noodgedwongen bij nemen.

Kessel, einde 17de eeuw: 331 inwoners

En hoe zag einde 17de eeuw het dorp eruit? In een lijst opgesteld op 22 oktober 1694, waarin het "hoofdgeld" of de belasting per gezinshoofd opgetekend staat, komen volgende gegevens voor. Kessel telde in dat jaar

Vermoedelijk stond het Speelhuys op de sch(r)ans van de Bogaertsheide, waarvan nu nog een deel van de omgrachting te zien is. (2 op dit plan van 1727)

slechts 87 gezinnen en 331 communicanten (mensen die hun "Pasen hielden"), inbegrepen en apart vermeld: pastoor A. van Zeverdonck met zijn "meysen" en de alleenwonende kapelaan-koster Ooms. De bewoners van ter Laken of het oude Kesselhof zijn in deze lijst niet begrepen. Het aantal kinderen tot 12 (misschien wel tot 15 jaar) die niet geteld werden, is niet te schatten. Het juiste aantal inwoners is dus niet gekend. Van die 87 gezinnen worden er niet minder dan 27 vermeld als "pauper" of behoeftig. Deze moesten geen 'hoofdgeld' betalen. Dit betekent dat ongeveer

30 % van de Kesselse bevolking, of bijna één op drie gezinnen in die tijd arm en behoeftig was. Zij waren vooral kleine boeren, knechten en handwerkers. Het dorp telde in dat jaar vier herbergiers, een molenaar en een 'schoenlapper'. Andere beroepen worden niet vermeld. De lijst werd opgesteld in aanwezigheid van de pastoor, de schout van Lier, de Kesselaar Willem Cuyvers en Zacharias Van Bulck van Nijlen, beiden schepenen van de Lierse Bijvang (de dorpen Kessel, Bevel, Nijlen en de Lierse gehuchten Mijl, Hagenbroek en Lachenen).

De gezinnen waren over het algemeen niet zo groot. Het talrijkste telde zes kinderen. De meeste hadden er één of twee. De 'rijkste' inwoners bezaten... vier koeien en twee paarden. Die kleine dorpsgemeenschap kreeg op het einde van de 17de eeuw, vooral tussen 1692 – 1696, heel wat soldaten over de vloer, meestal Spanjaarden en Duitsers, vergezeld van heel wat vrouwen en kinderen, wat toen doodnormaal was.

Het Speelhuys beschadigd

Ook de nieuwe eigenares van het hof van Laken of ter Laken, juffrouw Catharina Teniers, die zoals boven aangehaald, in 1693 het kasteel en o.a. ook de hoeve ten Dijke op de Bogaertsheide had geërfd 'by doode' of bij het overlijden van haar moeder Marie De Backer, had in die tijd af te rekenen met inkwartieringen. De juffrouw heeft zeker geen goede herinneringen bewaard aan het verblijf van een 'legeroverste' op een van haar eigendommen, genoemd 'het Speelhuys', naam die ook in 1619 vermeld werd. In 1696 diende Catharina voor zijn verblijf een 'pretentie' in voor gemaakte onkosten en opgelopen schade aan haar Speelhuys. Op

het 'internet' zochten en vonden we hiervan volgende betekenis:

"Een speelhuys of maison de plaisance was vanaf de middeleeuwen een kasteeltje dat geen militaire functie had en ook niet als permanente woning was bedoeld. Eerder was het een plaats waar adellijke lieden tijdelijk verbleven om zich te vermaken met bezigheden zoals de jacht (jachtslot), thee drinken en prettige conversatie. Ze werden ook gebruikt om zakelijke relaties te smeden en te onderhouden".

In de tekst spreekt men van een huisje. Het telde nochtans wel drie schouwen. Zou het dan wel zo klein geweest zijn? Voor dit verblijf van nota bene een half jaar op 'haer Speelhuys by de hoef van Frans Faes', legde zij de kosten niet voor aan de officier die er 'gelogeerd' had, maar 'aen die van Kessel', aan het dorpsbestuur. De juffrouw had ook nog geld voorgeschoten voor het huren 'van een bed ledikant, twee oircussens (oorkussens) de welck tot Antwerpen is gehaelt geweest door den maier(*) van Kessel'. De officier had ook nog 'domestiken' of knechten

in huis gehaald, die veel hout hadden opgestookt. Ze hadden ook heel wat schade aan haar 'huys' veroorzaakt, 'aen twelcke de deuren van de brugge waren afgeworpen in het water, de gelasen alle gebroocken, den wyngaert teraerde gesmackt, de deuren van de scappray (schapraai of voorraadkast) verbrant...' Voor dit alles vroeg ze 95 gulden.

De rekening werd vereffend in oktober 1696 door de betaling met 'twee pistoolen en eenen dukaet'. Waarschijnlijk komt dit bedrag, - een pistool (pistolet) was een gouden muntstuk - min of meer overeen met de 95 gulden die ze eiste.

Afgebroken?

De oudste gevonden vermelding, die betrekking heeft op dit Speelhuys, dateert van 1619. In een Dorpsboek van Kessel (1676-1696) staat een betaling 'voor daghgeldt aen de capiteyn op het huysken van myn heer de Backer tot Kessel gelosert (gelogeerd) gewe(e)st 45 daghen, iedere capiteyn 3 guld(en) da(ag)hs", enz. (1678). De genoemde de Backer was de grootvader van Catharina Teniers. Het is duidelijk dat het hier over het

Speelhuys gaat. Na 1696 is hiervan helemaal geen spoor meer te vinden en lijkt het in rook te zijn opgegaan. Daar in de rekening sprake is van een brug was het door een gracht omringd. De hoeve ten Dijke was in die tijd bewoond door Frans Faes. Vermoedelijk stond het Speelhuys op de sch(r)ans van de Bogaertsheide, waarvan nu nog een deel van de omgrachting te zien is. De sch(r)ans staat ook netjes getekend op een plan van ten Dijke en ter Rijt (1727), waarop helemaal geen huis of wat dan ook binnen de omwalling staat. Misschien werd het tussen 1696 en 1727 afgebroken.

Frans Lens.

Bronnen: Dorpsboeken, afkomstig uit het gemeentehuis van Kessel, nu in het (rijks)archief van Antwerpen en het Stadsarchief Lier.

Kopie uit een plan (1727), eigendom van de familie van Zuylen.

Bewerkte parochieregisters van Kessel - Overlijdens 1585 - 1797 (Simonne De Cat en Ann Vervloet)

() Een maier of meier, werd in de Bijvang zo wat gezien als de baas van het dorp.*

Lezers schrijven

Arlette Van den Bulcke - Dierick bedankt ons voor het in memoriam dat wij aan haar echtgenoot Etienne wijdden in ons blad. Ook wij zullen hem niet vergeten, Arlette. Sterkte.

Lieven Janssens, voorzitter Kempen Karakter, feliciteert ons met ons tijdschrift, waarvoor de erfgoedcel trouwens 1.000 Euro subsidie uittrekt. Bedankt voor de waardering, Lieven, en wij pompen verder!

Philip en Eleni Van Herck - Wouters zijn de nieuwe, trotse eigenaars

van het huis in de Rector de Ramstraat 24, alias Slijperij Broeckhoven. Zij zijn op zoek naar historische foto's van dit gebouw. Wij hebben hen verwezen naar de publicaties in De Poemp. Mochten er nog lezers zijn met extra materiaal voor een kopie, geef ons dan maar een seintje!

Kevin Verboven uit Massenhoven is op zoek naar meer informatie over Ferdinand Gorremans, wellicht in 1894 te Nijlen geboren en als oudstrijder te Massenhoven begraven in 1974. Weet een lezer er meer van?

Erik en Katja Roosemeyers - Van Eester zijn op zoek naar een oudere foto van hun huis aan het Kinderpad 12 in Bevel. De Poemp heeft hen niet kunnen helpen, maar misschien kan een goedwillende lezer dat wel.

Walter Sluydts uit Lier leest regelmatig De Poemp op internet. "Profi-

ciat met jullie tijdschrift. Interessante, gevarieerde artikels, vlot geschreven en mooi geïllustreerd en gedocumenteerd", schrijft hij. Walter verwijst verder naar het archief van GVA voor een dodelijk "buurtgevecht", waarbij in 1913 een familielid en een Kesselenaar betrokken werden. Dat gaan wij alleszins eens uitpluizen, Walter!

José Verbinnen van Berlaar, weduwe van Joseph Spoelders (+2009), schrijft ons: "Jef was een trouwe poempleser. Helaas is hij reeds enkele jaren overleden. Mijn man was samen met zijn ouders de laatste bewoner van de Grote Gasthuishoeve in Kessel. Ik heb de geschiedenis van die hoeve met veel plezier gelezen. Mijn man zou er ook van genoten hebben. Hij is zijn geliefde hoeve nooit vergeten en ging er nog dikwijls wandelen."

Bedankt voor het aanmoedigende briefje, José!

Dorpsleven dat voorbijging

Het is niet tegen te houden, wellicht door de leeftijd, dat de laatste maanden alsmaar vaker beelden van het dorp van mijn jeugd opduiken. Herinneringen aan mijn schooltijd en de vorming die onze generatie genoot, heb ik al beschreven in een vorige uitgave van De Poemp. Maar hoe verliep het dagelijks leven?

Leven in het Nijlen van toen

Opgroeien in de 40- en 50-tiger jaren verliep helemaal anders dan nu. Was het vroeger beter? Aan de plaats waar hij zijn eerste levensjaren heeft doorgebracht, zal iedereen wel mooie en minder mooie herinneringen overhouden. Maar het was wel boeiend in die naoorlogse tijd volwassen te worden.

De hedendaagse generatie jongeren zal het zich moeilijk kunnen voorstellen hoe leven in een dorp als Nijlen gevoeld moet hebben. Een dorp was toen voor de meeste inwoners nog de wereld. In de oorlogsjaren en tot de jaren 1960, was ons dorp een hechte gemeenschap waarin alles plaatsvond. De keren dat je als kind buiten je dorp kwam, waren zeldzaam. Bijzondere uitstappen, zoals met mijn vader naar de grootouders in Grobbendonk fietsen: ik vooraan op de baar (buis), tussen de veilige armen van mijn vader.

Wij hebben al eens beschreven hoe we met een lege pot naar de winkel om siroop of confituur gingen, dat de harmonie die bij elke feestelijke gelegenheid door het dorp trok met een straat ereleden er achteraan en dat iedereen buitenkwam om de muzikanten toe te juichen.

Spelen

We amuseerden ons met wat er voorhanden was. Voor de sportieve jeugd was er voetbal en turnen. Een groot aantal Nijlenaars speelde met de duiven. Dat was er op zondagvoormiddag aan te zien: duivenmelkers en letters verzamelden zich in elke

straat in afwachting van het vallen (aankomen) van de duiven en wee de huismoeder die haar was te drogen hing! De Nijlense duivenbond, die in de jaren 1950-1960 de grootste van België was, had toen meer dan 400 leden.

Voor wie graag op café ging was er keuze te over. Zie nr. 30-31-32 van de Poemp, daarin kan je de cafés (allemaal?) vinden. Voor veel Nijlenaars was cafébezoek op zondagvoormiddag een gelegenheid om samen te komen met vrienden en een verademing na een drukke of zware werkweek. Sommigen speelden kaart, anderen biljartten liever. De verliezer betaalde een pint voor de winnaar.

Een biljarttafel ontbrak dan ook niet in de meeste cafés en overal hing wel een spaarkas aan de muur, die uitnodigde te sparen voor het jaarlijkse teerfeest. Ook op de kegelbanen naast talrijke cafés gelegen werd menig duel uitgevochten. De inzet was niet altijd een beetje “klein geld”. Bij het kegelen was de hulp van de kegelzetter onmisbaar. Deze job betaalde goed en werd gretig ingevuld door de schoolgaande jeugd.

De belangstelling voor het voetbal was in de jaren 1945-1960 overwel-

digend. De spelers van F.C. Nijlen en De Sportvrienden, alias De Steenweg, werden op handen gedragen. De thuiswedstrijden werden massaal bijgewoond, zowel door huisvaders (voor velen de enige vorm van ontspanning) als door de dorpsnotabelen en de jeugd. Vrijwilligers-muzikanten zorgden voor sfeer tijdens de wedstrijd. Voetbal en turnen waren zowat de enige vormen van lichamelijke opvoeding in die tijd. De K.A.J.-V.K.A.J.- B.J.B., studentenvereniging “Die Kempenpoorte” en de harmonie spaarden krachten nog moeite om de jeugd cultuur bij te brengen.

Onze Moeder de Kerk...

De invloed van de Kerk op het verenigingsleven en het gezin was zeer groot. In vele gezinnen was het traditie dat moeder met het broodmes een kruisteken maakte op het brood, alvorens ze het aansneed, waarbij ze het stevig tegen haar boezem drukte. De zondagsmissen, om het uur, te beginnen vanaf 6 u en de hoogmis om 10 u, zorgden telkens voor een volle kerk. De Bond van het H. Hart nam een belangrijke plaats in, in het leven van vele mannen.(*). De gezamenlijke maandelijkse eucharistieviering met communie was de voornaamste activiteit van de bond. Een stempel na de mis op de lidkaart bevestigde dat je een trouw bondslid was. De bedevaarttrein naar Scherpenheuvel was een andere, jaarlijkse traditie: deelnemers waren voornamelijk huismoeders met kinderen en of kleinkinderen en enkele muzikanten van de harmonie.

De meeste Nijlense verenigingen voerden jaarlijks een toneel of zangspel op in de oude Gildenzaal (nu gemeentehuis) of in zaal Nova.

Gemengde toneelopvoeringen (jongens en meisjes) werden door de parochiepriesters vanop de preekstoel fel bekritiseerd. Ook in de mis waren de bokken (mannen) van de geiten (meisjes) gescheiden. De vrouwen zaten aan de linkerkant, de mannen aan de rechterkant van het middenpad. Die scheiding werd zelfs bij de Belgische Spoorwegen toegepast. De meisjes met een werkabbonnement moesten in een apart compartiment plaatsnemen.

Elke vereniging en de leerlingen van de scholen stapten tweemaal per jaar mee in de dorpsprocessie. In de maand mei werd iedere parochiaan uitgenodigd om deel te nemen aan de Sacramentsprocessie, die al van 's morgens vroeg door de velden trok, biddend voor een vruchtbare oogst. De stilte die bij deze activiteiten over het dorp heerste, is samen met de activiteiten verdwenen. Ook tijdens gewone werkdagen waren de geluiden in het dorp anders en minder luidruchtig. Daardoor kon je toen het speciale, snerpende geluid van de diamantjes op de slijpschijven nog in elke straat horen. Auto's waren er nog haast niet: alleen het gehamer van Gust de Smid (Hermans), het geronk van de klompenmachine van Mil van de Fé (Steylaerts) en het geratel van de brouwerskarren over

de kasseien waren de enige geluiden in het centrum.

Karrensproten en wc-ruimers

Het is vandaag niet voor te stellen dat alleen de hoofdstraten een verharding hadden. Ik geloof dat slechts een paar zijstraten een verharding en een naam hadden; naamloosheid en onverhardheid waren toen nog het lot van de kleinere straten. Tot nachtmerrie van de bewoners en van de bakker, die toen nog het brood aan huis bracht, en van de melkboer, die iedere dag de melkbussen moest ophalen aan de afgelegen boerderijen. Ook de huis aan huis verkopers deelden in de miserie.

Onuitwisbaar is in mijn geheugen gebleven hoe de ruiming van de wc-putten in die tijd gebeurde en hoe stukken krantenpapier het huidige toiletpapier verving. Dat verknippen van de krant was een serieuze bezigheid: de stukken moesten allemaal even groot zijn. De waterleiding moest nog aangelegd worden, riolering voor het merendeel der straten eveneens. De beerputten konden dus niet aangesloten worden op een bescheiden rioleringsnet: ze moesten regelmatig "handmatig" geledigd worden. Hier was het ieder voor zich, want een ruimingsdienst bestond er niet. Voor bewoners die over een hof of stuk grond beschikten was de klus

eenvoudig; de inhoud van de put werd erop uitgegoten en als mest gebruikt. Een groter probleem was de ruiming in het centrum. Omdat de wc zich aan de achterkant van de woningen bevond en de meeste rijhuizen niet over een tuin beschikten, was er meestal maar één weg om de beer (fecaliën) naar de straat te brengen, meestal door de woonkamer en door de meeste bestaande cafés. Meer dan een boer die eigenaar van een beerkar was, deed dienst als ruimer en sproeide de beer dan over zijn akkers.

Dorpsgeheugen

Het is onbegonnen werk om het dorpsleven van bijna driekwart eeuw geleden juist te beschrijven, omdat waarschijnlijk geen enkel mens zich het verleden op dezelfde manier herinnert. Misschien hebt u nu een beeld van het leven in ons dorp van toen, een beeld dat niet alleen voor de naoorlogse jaren geldt, maar waarschijnlijk ook voor decennia ervoor.

Hypoliet Budts.

(*) *Verering van het hart van Jezus als symbool van zijn liefde voor de mensen: vanaf 1856 in de hele Rooms-katholieke Kerk. Vanaf de 60-er jaren van vorige eeuw is er een sterke teruggang. In Nijlen is die devotie zelfs helemaal verdwenen.*

Gust Derboven en Anna Verheyen voor hun ondertussen verdwenen winkel in de Woeringenstraat (foto in bruikleen gekregen via Herwig Van Brandt, waarvoor onze dank).

De teloorgang van de buurtwinkel (3)

Blijkbaar een onderwerp dat bij vele poemlezers herinneringen oproept. Zo schreef ons Willy Hens over een kruidenierswinkel die uitgebaat werd in het huis op de hoek van de Looystraat en de Bouwelsesteenweg door de familie Louis Becquet – Amelia Dillen.

Hugo Keuleers bezorgde ons meer nieuws over de winkel in de Molenstraat nr 86 ter hoogte van de St.-Wilibordusstraat uitgebaat door de familie Van Tendeloo – Van der Vliet (bij Malvine). Hun dochter José was een begaafde zangeres, zij trad op onder de naam Tenella. Met deze korte aanvulling denk ik dat wij dit onderwerp tevreden kunnen afsluiten.

Wij gaan verder ijveren om ons dorpsleven via de Poemp niet in de vergetelheid te doen belanden. Want wie heeft ooit gezegd: van de toekomst kan men niet leren, uit het verleden zoveel meer.

Hypoliet Budts.

De kleine man in “den Grooten Oorlog”

naar een vertelling van Constant D’Joos, alias “Stan van den Lodde”, oud-strijder 14 – 18

Hij is niet zo heel oud geworden. In 1966, toen was hij 74 jaar, is hij stil van ons heengegaan. Hij had “zijne pere” gezien in de Grote Oorlog. Een lange vent. De D’Joosen groeien als jong koren. Ze steken met kop en schouders boven iedereen uit.

Gekleed in ‘t zwart met een zijden klak ietwat schuin boven zijn levendige ogen sprak hij het dialect een beetje trager, maar als hij “zijne smoel roerde”, was alles wel doordacht. Hij zag niet meer zo goed dichtbij en ik heb voor hem een bril gemaakt. Hij kwam naar mijn optiekzaak met zijn aftandse fiets, die hij altijd bij zich had als de oud-strijders hun “tournee” deden. Hij ging altijd laatste, een beetje gebogen, met lange schreden en... “zijn oude Euts” aan de hand.

Stan vertelt over ‘14 – ‘18

In de winkel liet ik hem “een gat zitten”. In de Kempen zeggen ze “Zit e gat”... En van ‘t een kwam het ander. Stan vertelde:

“In 1917 was ik in De Panne of Adinkerke om de trein te nemen naar Frankrijk voor een rustperiode. Maar alles liep er vast door troepenbewegingen. Ik heb later horen vertellen door een sergeant van de stafcompagnie dat zijn mannen de oorlog kotsbeu waren, geen zin meer hadden om te vechten. Ik was het ook meer dan zat! Ik heb daar ook horen vertellen dat de “piotten” de officieren uitjouwen! In de Belgische historie ga je er niets over vinden, ook niet over de slag in Ramskapelle. Je weet wel. Ik was in 1917 in De Panne en de Duitsers wilden een bres forceren te Ramskapelle om Duinkerke, een belangrijke aanvoerhaven, te bereiken. Niet om Nieuwpoort te bezetten. De belangrijke Belgische voorpost en de bezetting te Ramskapelle gingen op

de vlucht. De hogere Franse legerleiding begreep de toestand en stuurde Algerijnse troepen naar Ramskapelle, die met sabel en bajonet de Duitsers ‘s nachts en overdag te lijf gingen. De Algerijnen hebben de molen bezet vanwaar zware mitrailleurs de omgeving beheersten. Ze hebben de frontlijn hersteld, maar ze hebben zelf zware verliezen geleden.” En Stan van de Lodde vertelde verder : “Ze sneje de oëren af van de ‘fritsen’ en spette ze vast as dekerasie oep eulle uniforme. Da ware vrië keirels”.

Slag van Ramskapelle

Elk jaar wordt de slag van Ramskapelle herdacht door het Franse leger. Vraag het maar aan de inwoners van Ramskapelle. Deze slag was veel belangrijker dan de slag bij het “Reigersnest”, waar ze zo lelijk over doen!

Stan : “Ik was er ok nog ba as Borms is kome spreke, rond 1937, in de kafee van Fonnie Bats (1); oep den Heurthoutse Stiënweg. Diën Borms hei geëksplikeerd hoe den Belgiek ineenzit. Oep het geduld en de kosten van de Vlamingen. En dan moesten we nog Franse commandanten verstaan.

Ik ben ok mee geweest no de begrafenis van Frank Van Bouwel in Wiekeveust, in ‘27 of ‘28. Den onderoffesier dië gen Frans wilde klappen en genne schoolmiëster kon weurre, omdat hem zen burgerechten kwaat was. Dat hedde noët ni gezien. Alle fronters (2) ware present. Nie-je, nie-

je, dat hedde noët ni gezien. Dat is de greutste begrafenis die Wiekeveust hei meegemokt. Ja, menneke, elle vaderheit ok zaan bruur verlore in den oorlog in 1915. Dan hadde we nog gen stalen helmen. Elle vader is ok getiëkend deu den groëten oorlog.” Stan van de Lodde is gestorven in 1966. Zijn naam kunt u terugvinden op het oud-strijdersmonument : D’Joos Constant, 1892 – 1966.

Jos van de Post
Georges Bastiaens
Bevel, 2 januari 2014

(1) *Alfons Bats, 1893 – 1971, cafébaas van “De Welkom”, oud-strijder*
(2) *Leden van de Fronterpartij*

P.S. Aan Louis Bats (° 1930) heb ik veel te danken. Zijn verhalen over zijn vaders café De Welkom en de oud-strijders waren een stimulans om nog even de pen op het papier te zetten!

Alfons Bats (1893 - 1971) ex-cafébaas van “De Welkom”, Herenthoutsesteenweg

Het geheimzinnige kamp aan de pastorie

Alhoewel de zon op dat ogenblik op haar hoogste punt stond en haar stralen brandend heet waren, had ik me toch aan een wandeling gewaagd. Toen een respectabel aantal kilometers op mijn benenteller stonden, draaide ik af naar het nieuwe 'Beekpark'. Vermits daar niets te drinken valt en ik het uitdrogen nabij was, stapte ik het sportcentrum binnen.

Het was er rustig: de zon hield de mensen binnen in de koelte van hun huiskamer. Ik bestelde een frisse en schuimende donkere Leffe. Op een barkrukje gezeten sloeg ik de weinige aanwezigen gade. Vanachter de toog bediende mij een vriendelijke dame. Omdat het toch niet druk was, had zij even tijd voor een babbel. "Wist je dit?", vroeg ik haar. Ik zag haar zwarte ogen vragend naar mij kijken. "Wat moet ik weten?" beantwoordde ze mijn nog onvolledige vraag. Ik voelde dat ik haar aandacht had met mijn mysterieuze begin. "Wist je dat hier vroeger, waar nu een stuk van de parking is, een vest was die de pastorie omsloot?" In de donkere ogen verscheen een lichtje van belangstelling. "Ik dacht dat jij voor 'de Poemp' schreef", zei ze me, "dat is toch een heemkundige vereniging." Natuurlijk deed ik dat en ik doe het nu opnieuw. Na enkele jaren van afwezigheid wil ik de mensen laten kennis maken met verloren gegane weetjes over ons dorp. Als ik nu mijn kleinkinderen de verhaaltjes, die ik ook hun papa vertelde, voorspeel, zie ik een flikkering van belangstelling in hun lieve kinderoogjes. "Vertel eens wat mijn papa, maar vooral wat jij vroeger zoal deed, waaraan jij gehecht was en of je wel eens deugnietrij durfde uithalen". "Daarom schreef ik op zekere dag al deze vertellingen op papier en ik wil ze nu met de huidige generatie delen", zei ik haar. Ze wilde inderdaad ook de nostalgische verhalen over wat teloorgegaan is wel horen en zo een verloren cultuur van ons dorp in haar

geheugen opnemen. "Ik fantaseer niet alleen over mijn prille jeugd, maar geef ook een stukje heemkunde, verleden, van ons dorp mee". Zo begon ik het verhaal over...

Het geheimzinnige kamp

Als een burcht, omgeven door groen en water, domineerde de oude pastorie het dorp. Een valbrug was er niet. Een oude kasseiweg leidde tot aan de grote poort van het gebouw. Dat was na de moord op de pastoor, lang geleden, omgebouwd tot een bijna versterkte vesting. Ze was gelegen op nog geen honderd meter van de kerk. De ouderen noemden het domein ook wel de groene long van ons dorp, hoewel er toen nog veel groen, bos en heide was. De vest die rondom de tuin en het gebouw gegraven was, had eerder een symbolische functie dan dat het een verdedigingsgordel was. In de zomer kwamen de kinderen er regelmatig vissen op salamanders, die

er overvloedig in zwommen. 't Waren zeer kleurrijke diertjes die op heel kleine krokodillen leken, met rode, gele en oranje onderbuikjes. In de winter, als het hard gevoren had, stond er ijs op het water en kon je er schaatsen of met een slede rondtoeren. Eén plaats achter het domein was verboden gebied: de kinderen durfden er niet te komen. 't Was dicht bij de school van de meisjes. De omheining was er steviger. Takken en struiken waren er in mekaar geweven, zodat je er bijna niet binnen kon geraken. Ooit was ik dicht bij die lugubere en akelige plaats geweest, waar zich een geheimzinnig kamp bevond, maar nooit te dicht en zeker niet te lang. Soms brandde er een vuurtje en trokken donkere rookwolken in de koude lucht omhoog. De geur van iets dat gebraden werd, hing er overal rond en de geluiden die van daaruit kwamen, deden mij huiveren. Als je weet dat de pastorie tegenover de school gelegen was waar ik en andere kinderen van deze kant van het dorp school liepen, kan je je wel voorstellen dat de pastorie en haar omgeving het avontuurlijke leven van de jongens fel heeft beïnvloed. 't Was een echt waagstuk om zo dicht mogelijk bij dat geheimzinnige kamp te komen." Hier werd ons gesprek onderbroken. Een zwembeurt was geëindigd en het gestommel met sportzakken en het uitgelaten gejoel van kinderen verstoorden onze conversatie. Ze had met veel aandacht geluisterd maar had mijn verhaal niet volledig gekregen. Ze wist nu wel wat ik haar duidelijk wilde maken; er was vroeger een vest rond de pastorie en een eigenaardige mens had er zijn kamp gebouwd. Mijn nostalgie verduidelijkte voor haar dat de jeugd veel avontuurlijks moet missen nu de oude omgeving van groen en natuur plaats heeft moeten maken voor meester auto. Ik beloofde haar het volledige verhaal van het geheimzinnige kamp te kopiëren en het haar te bezorgen. Wat ik ook gedaan heb.

Jef Hermans.

WOI: De eerste oorlogsdagen in Kessel

In voorbereiding van de nakende oorlog stond het fort van Kessel centraal in het openbare leven van de gemeente. Door de drastische voorzorgsmaatregelen veranderde het uitzicht van de dorpsomgeving volledig: bossen werden weggebrand, 128 huizen werden vernield, loopgraven werden aangelegd en een observatiepost met rechtstreekse verbinding naar het fort werd ingericht in de kerktoren.

De Belgische overheid had een verordening uitgevaardigd dat het voor burgers streng verboden was om op de Duitsers te schieten. Daarenboven moest iedereen zijn wapens inleveren. Lettend op de grote kerkgang die dagen (Pastoor Van den Bogaert schreef: 'De bevolking woont dagelijks in groot getal de publieke diensten en gebeden bij en naderde talrijk de HH Sacramenten tot bevel werd gegeven het dorp te verlaten') was het aflezen van dergelijke berichten vanop de kansel het middel bij uitstek om vlug een groot aantal mensen te bereiken. Verordeningen zoals het wapenverbod werden dan ook in de kerk voorgelezen.

Toen Kessel door de Duitsers werd beschoten, viel het fort. In het dorp schoten 28 woningen, waaronder de pastorie, door inslagen in brand en werden al dan niet volledig vernield. Ook het kerkgebouw kreeg zijn deel te verwerken: de toren, het dak, het altaar en enkele kostelijke glasramen

werden behoorlijk beschadigd. Volgens pastoor Van den Bogaert beliep de schade aan de kerk 70.000 franken, een fortuin in die dagen.

Toen enige tijd later de Duitsers het dorp binnenrukten, begonnen de troepen te plunderen. De verlaten huizen waren een gemakkelijk doelwit.. Volgens de pastoor was 'het huizen uitplunderen vijands grootste werk, de wagen stond aan de deur en ontving alles wat zij konden gebruiken.' Blijkbaar was de Kesselse parochie niet zo onbemiddeld. De twee (!) brandkasten die zich in de pastorie bevonden, werden door de Duitsers stukgeslagen. Vermoedelijk waren de soldaten wel wat teleurgesteld: zij vonden niets: "'t Was in zekerheid", vermeldt de pastoor. Al het overige verdween wel in de wagen van de plundersaars.

Na de terugkeer van de gevluchte bevolking maakte de pastoor zich wel zorgen over het zielenheil en welzijn van zijn parochianen. Zo stelde hij

vast dat het zedelijk besef bij de jeugd sterk gedaald was, omdat ze volgens hem, 'te veel gehoord en gezien heeft in de vlucht en in 't samen verblijf in tenten en kampen'. Anderzijds zag hij ook goede dingen die de oorlog aan de bevolking opdrong. Zo vond hij dat het gebrek aan drank ten goede kwam aan het gezinsleven; het gebrek aan werk daarentegen, deed volgens hem persoonlijk kwaad door het aanscherpen van luiaardij.

Tijdens de bezetting was de Duitse overheid blijkbaar nogal beducht voor de herderlijke brieven van Kardinaal Mercier, die, zoals ondertussen geweten, zich ondubbelzinnig achter het beleid van koning Albert I had geschaard. Zijn brieven, die tijdens de zondagsmis werden voorgelezen, waren een doorn in het Duitse oog. Bij een 'normale' preek liet men de pastoors met rust, maar o wee, als er een 'Bischoppelijken Brief' werd voorgelezen. Zo schrijft de pastoor: "In 't begin der bezetting om 8 uur 's avonds, 't was een zaterdag, moest ik nog in huis verschijnen voor zes stuursche Duitschers gewapend tot in de haren (sic); 't was een commandant, een taalman en vier verdedigers: 'Spoedig afgeven, den brief dien gij in de kerk moet aflezen morgen, zooniet neem ik Ued. aanstonds gevangen'". Of de pastoor nu al dan niet die brief heeft afgegeven, weten we niet. Maar hij getuigt wel dat de Duitsers nadien zonder hem naar Nijlen gingen, wat doet vermoeden dat de brave man toch maar stilletjes die brief heeft overhandigd.

Raf Somers.

Victor Van den Bogaert, geboren te Duffel op 15 april 1855, priester gewijd op 03 juni 1882. Leraar aan Klein Seminarie te Hoogstraten op 30 september 1882. Pastoor te Kessel op 07 november 1903

Bronnen

'Pastoors rapporteren over de Eerste Wereldoorlog in de provincie Antwerpen' door Kamiel Mertens - v.z.w. Studium Generale uit Balen
Met dank aan de medewerkers van het stadsarchief Lier

Omgeving fort van Kessel, anno 2014. In vrede genieten!

Herdenking 14 - 18

In de Gemeentekroniek van januari 2014 lezen we:

“In september 2014 is het precies 100 jaar geleden dat het fort te Kessel een strijd leverde die het nooit kon winnen. We vieren deze verjaardag niet, maar willen hem op gepaste wijze herdenken. Daarom sloegen de Gidsenwerking Fort Kessel, de Cultuurraad, de Gemeente Nijlen en vele vrijwilligers de handen in elkaar om samen een indrukwekkend programma samen te stellen.

Er is voor elk wat wils : de muzikliefhebber wordt verwend, kinderen ontdekken op een speelse manier het verleden, het begrip theater krijgt een heel nieuwe dimensie en filmkliefhebbers moeten deze keer eens niet naar de bioscoop! Tussendoor zijn er allerlei tentoonstellingen en kan u met een gerust hart een stapje terug in de tijd zetten. Als klap op de vuurpijl serveren we opnieuw een spektakelvoorstelling waar jong en oud welkom zijn.”

Die spektakelvoorstelling “De val van het fort in klank en beeld” wil De Poemp graag extra aanbevelen. Ze heeft plaats op zaterdag 4 oktober en op zondag 5 oktober 2014, telkens vanaf 20 uur. Aan het fort, vanzelfsprekend.

De ticketverkoop start vanaf mei. Meer info bij de Cultuurdienst op het gemeentehuis, telefoon 03.410.03.70, en op de website www.kesselfort14-18.be. Het volledig programma verscheen overigens uitgebreid in de Gemeentekroniek van januari 2014.

Lezers schrijven 2

Alfons Van de Vorst is een ver familielid van Guilelmus Ludovicus Van de(r) Vorst, pastoor te Nijlen van 1849 tot 1882. Alfons vroeg en kreeg bij De Poemp meer info over deze Nijlense pastoor.

Arthur Van Camp, jawel, zoon van onze stichter Meester Van Camp, deelt ons mee dat hij over het familie-archief beschikt met onder meer interessante stukken over WO I. “Mijn grootvader was van 1887 tot 1924 gemeentesecretaris van Nijlen. De Grote Oorlog speelde zich af tijdens zijn ambtstermijn.” Arthur beloofde ons digitale kopies van de interessante stukken. Hartelijk bedankt op voorhand, Arthur!

René Crauwels uit Bouwel is de zoon van Jozef Crauwels (alias Jos van Peer Verdaat, één van de jongere broers van Augustinus) en van Maria Buyens (ofte Marieke van de Slinke). Hij bracht een pak documenten uit WO I binnen op de Cultuurdienst van de gemeente, die het kopieerde, ook voor De Poemp. Bedankt, René. Wij houden deze schat ter beschikking van de redactie!

Werkten mee aan dit nummer :

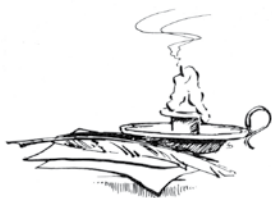
Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Jef Hermans, Maria Houben, Frans Lens, Raf Somers, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze “Poemp” ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be. En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be.

Met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

© 2014 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en “abo Poemp”.

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ 21-STE
REEKS □ NR. 81 □ VOORJAAR 2014 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN